

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

13 de Dolo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

ber illum probare. *l. testium facilitatem, & ibi gloss. & l. fin. C. de testib. lib. 4. tit. 10. l. si de possessione, 20. C. de probatio.* Sunt & casuum probationes, quae fidem recipiunt ex ipsa naturali iustitia, vt non egeant iuris solemnitate. *in l. scire oportet, 15. §. si sufficit, de excusa. tutor. lib. 27. P. tit. 1.*

De Dolo. Cap. 13.

- 1 de Doli ditione, & quid in genere.
- 2 Doli ditionis in bonum & malum, & quid vterque.
- 3 Dolus reipsa quid.
- 4 Dolus malus quid, & de fraude.
- 5 Dolus bonae fidei contrarius, & crimen habet.
- 6 Quare non datur nisi ex magna causa actio de dolo.
- 7 Quae praesumam subesse dolum.
- 8 de Actione de dolo, & pro quibus datur.
- 9 Rationes actionis, cum de dolo agatur.
- 10 Res quomodo in dolo consideranda.
- 11 Quomodo persona.
- 12 Quomodo negotia.
- 13 Dolus dolo quomodo, & quando compensetur.
- 14 Quomodo dolus admissus emendetur per actionem, & exceptio nem.

In finitione eius quod interest de dolo meminimus, quare & de illo capitanectimus, quod etiam omnibus conuentionibus commune sit. Doli dicitio, tam Graecis, quam Latinis in eadem significatione communis est, & significat id omne quod simplex non est. Sicut Aristophani in *Pluto*. *δολος* est contrarius ἀπὸ δόξαι & εἰσῆσις, id est, simplicissimis moribus. Et in hac generali appellatione, recte dicitur dolus, aliud facere, aliud simulare se agere. *l. iuris gentium, 7. §. dolo malo de pact. in P. Cicero 3. Officio.*

¶ Ita fraus, & machinatio, ad fallendum aliquid. *l. 1. §. dolum, de dol. in P. lib. 4. tit. 3.* vel ad se suaque tutanda. Et proinde duae doli species adferuntur, vt alius sit dolus bonus, alius dolus malus. Non fuit, inquit Vlpianus praetor contentus dicere dolum, sed adiecit malum: Quoniam veteres etiam bonum dolum dicebant, & pro solertia hoc nomen accipiebant, maxime si aduersus hostem latronem ve quis machinetur. *Vlpian. in l. 1. §. non fuit autem, de dol. in P.* Mendacium perplexum est, & dolo plenum, *Suid. in verb. δόλος* & ab ita in proverbium, *δολὸν ἐστὶν ἠμῶν μεγαλειότης μνηστῶν*, id est, sed adest nobis quaedam Megarica machina. Improbis enim obiciebatur Megarensibus: quia alia dicerent, alia facerent. *idem Suidas in verbo δόρα.* Et dolum bonum dixit Iurisconsultus, si is qui imprudenter emerat rem domini, cuius negotia administrat, & vsu capebat, bono dolo aliquem supponat, qui rem ab illo euincat, ne negotiorum gestorum nomine reatur. *l. atqui naves, §. cum me de neg. gest. in P.* Et Iulianus Lacedaemonius solebat dicere, vbi leontina pellis non sufficeret, vulpinam esse assuendam. *Emil. Prob. in vita Lysan. & Cicero. 1. Officio.* Sic enim sepius in piscatu emittunt atramentum, vt turbato loco, in quo sunt, lateant. *Suid. in verb. ἀστύλιον.* Neque dolo malo facere videtur, qui iure suo vitur. *Vlpian. in l. quod ait lex, §. 3. §. is autem, de libero homi. exhibend. lib. 43. P. tit. 28.* Estque supplantatio alterius & deceptio plerumque, si in modum facientis iure aliquo approbatum, vertatur, iure diuino non improbat, vt quando dolose Iacob subripuit benedictionem fratri Esau. *Genes. 6. 27. Osee c. 12.* Et certe in hoc dolo, vere dolus non est: quia intentio non ex malitia consilium capit, alterum vt decipiat, sed consilium capit potius, vt sibi prosit. Quare potius astuta suorum negotiorum dicenda tractatio est, quam voluntas alterum decipiendi. Quo forsitan modo licet se circumferbere inter contrahendum, ratione pretii & valoris, id est, suam meliorem conditionem, sine malitia tamen, facere. *l. in causa, 17. §. penult. de mmo. in P. l. item si pretio, §. quem ad modum loca. P.* voluntates enim hominum non improbantur, quae ius suum melius facere tentant mediis licitis. *l. si voluntate. C. de rescin. vend. Est & bonus dolus, cum quis astute alium malo reuocat, & ita eius intentionem frustratur & interceptit. Iuo D. Paulus Corinthios ad lumen Euangelii deduxit. Ego, inquit vos non grauavi sed cum essem astutus, dolo vos cepi. *em. 2. ad Corinth. 12.* Sic David quoque, *Supplantasti, inquit, Deus in surgentibus meis. P. sal. 17.* ¶ Accedit dolo bono dolus, qui solum reipsa dolus, seu deceptio ultra dimidiam iusti pretii est, sine eo tunc filio vel intentione decipiendi alterum. *gloss. & text. in lib. 2. de rescinden. vendit. l. si quis enim abier, 26. cum siml. de verb. oblig. in P.* Cui de-*

ceptioni ex re si accedat consilium vel calliditas, fit impetura. *l. 3. §. idem si quis impostruam. de crimine stellio.* fraudem tamen melius dici puto, quando re ipsa fit sine consilio deceptio. *glo. in l. iuris gentium, §. sed si fraudandi, de pact. in P.* quauis & fraus confideranda, quod pertinet ad poenam, potius ex consilio, quam ex euentu. *l. fraudis, §. 0. de reg. iur. P. ¶ Dolus malus vere, ex qualitate fit. 4. Cui, non ex quantitate pretii aestimatur. l. dolus. 10. C. de rescinden. venditio. l. dolum, C. de dolo. l. aut praetor, §. proinde. de minor. 25. annis.* & in faciendo potius quam in re consistit. *gloss. in l. iuris gentium, §. dolo, de pact. in P.* habetque calliditatem, *l. dolo malo, de seruo corrupt. in P.* abscondita videlicet mentis machinatio. *l. fin. & ibi Baldus, C. de litig. atque calliditas in tacendo eo, quod exprimi debebat, l. 1. §. 1. de act. em. in P.* & fallacia dum quis falsum asserit & mentitur, *l. si quis affirmauerit, §. 1. de dolo in P.* aut mendacium profert, aut machinatur. *l. Iulianus, §. idem Iulianus, de actio. em. in P.* Inibi & fraus, quando ex facto dolo alter laeditur secreto & clam. Sic enim Cicero, *V. 1.* inquit, aut fraude sit iniuria: *f. aut quasi vult pecule, vis, leonis videtur, quumque ab homine alienissimum, sed fraus odio digna maiore.* Cicero 1. Offic. Vt non immerito maiores, & crimina fraudes dixerint. Et capitalem fraudem admittere dixit Vlpianus, id est capitale crimen. *in l. 1. §. 1. versic. item si quod, de adit. edit. lib. 21. P. tit. 1.* Et ita dolo inest fraus, quae consilium habet. *l. iuris gentium, §. sed si fraudandi, de pact. in P.* Pluribus, autem explicat Vlpianus, Paulus, Caius, quid fit in fraudem facere, quos consulas oportet. *in l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. quae in fraud. creditor. lib. 41. P. tit. 1. 9.* Referunt & fraudis nomen, ad eum, aduersum quem dolus admittitur. *vt in ius. si quid in fraud. patron. §. in fraudem ex qui. caus. manumitter. non lice.* dolum ad eum, qui committit: Attamen plerumque dolus, & fraus appellatione confunduntur. Labeo, vt omnes doli species complecteretur, doli mali definitionem latiore dedit & explicauit, dolum malum dicens, esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem, ad circumuentionendum, fallendum, decipiendum, alterum adhibitam. *l. 1. §. dolum, de dolo. P.* Calliditas, astutia & dolus, deceptio in animo. *l. 1. §. pen. de actio. em. P.* fallacia in ore & in mendacio, *l. falsus, 44. §. si quis de furt. lib. 47. P. tit. 2.* machinatio vel bonum, ad decipiendum compositio & artificium. *l. Iulianus, §. idem, de actio. em. P.* ¶ In summa, dolus malus contrarius est bonae fidei, *l. si dolo. 5. C. de rescinden. vendit. ex mala fide procedens, & ex peruersa circumuentioni voluntate.* Et proinde criminis habet speciem. *gloss. in l. 1. de fideiuss. P. textus in l. 1. §. plane ibi proprii delicti. poenam iubet. de iurel. & ratio dist. in P. melius in litem exigat, 17. de dol. P.* Et Deus vt viram sanguinum, ita & dolum abominatur. *P. sal. 5.* Et eum qui egit dolum in lingua sua, a regno aeterno excludit. *P. sal. 11. imo & viri sanguinum & doli non dimidiabunt dies suos. P. sal. 54.* Et filio doli non nihil erit boni. *Proverb. c. 14.* Atque regnum transferretur de gente in gentem non solum propter iniustitias & iniurias, sed etiam propter diuersos dolos. *Ecclesiast. ca. 10.* Beatus contra dicitur, cui non imputabit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. *P. sal. 31. Esai. ca. 53. can. finem. §. eligat, de poenit. dist. 2.* Idcirco qui dolum imponit alicui ducide materiam doli, consilium videlicet fraudulentum probare debet, & a quo fiat, secundum quid, cui & quare. Nam non nisi ex magna causa, & ex euidenti calliditate datur actio de dolo. *l. §. eleganter, 7. §. fin. de dolo. in P. l. dolum, C. eod. nec praesumitur dolus facile, nisi probetur. dist. a lege & eleganter. §. fin. l. quoniam, §. qui dolo de probatio. l. si quis affirmauerit, versic. si callide, de dol. in P.* Nec sufficit ad dolum imponendum, sola doli contestatio, nisi accedat probatio, *l. dolum, C. de dol. l. si maior. 25. de transact. in P.* paucis tamen exceptis, in quibus praesumptio iuris dolum indicat: veluti in eo, qui scit ad quippiam faciendum se teneri, facereque potest, sed non vult. *vt in l. si procuratorem. §. dolo. & l. dolum mandat. in P.* Item si actus qui fit, per se malus sit, dolus inibi praesumitur absque alia probatione, vt si homicidium fiat. *in l. 1. & ibi gloss. ad l. Cornel. de sicar. C. c. 1. de praesumptio.* Subinde tertio loco, si actus qui publice fieri debet & solet, clam fiat, dolum inesse ostendit. *l. fin. de rit. nupt. in P. & l. non intelligitur. §. si quis palam, de iure fidei. P.* Sunt & alae peritales negotiorum, quae dolum inesse, praesumptio significat, colligenda ex illis, quae geruntur, & ex legum determinatione. *quibus in Lomnes, §. Lucius, quae in fraud. credito in P. & in §. item si quis in fraudem, de actio. Actio de dolo antiquitus non pro omnibus negotiis doliis erat a legibus prodita, §. si oleum, 10. §. fin. de dolo in P.* sed tantum pro aliquibus, atque secundum illas formulas tantum agi poterat. Nam primum a lege 12. tabularum de ius coercebatur in tutela commissus: secundo, ex lege 12. tribu circuncriti-

descriptio adoleſcentum plebebat. Tercio, sine lege in iudiciis quibus ex bona fide agebatur. Cicer. 3. Offic. C. Aquilius postea, prator ætate Ciceronis, formulas alias introduxit de dolo malo coarctando. Cicero 1. et 3. Offic. & de Natur. dor. Quorum deinceps summa in edictum pratorum relata est, cuius verba: Quæ dolo malo facta esse dicuntur, si de his rebus alia actio non erit, & in his causis videbitur iudicium dabo. l. 1. de dolo. in P. Si alia actio non detur, inquam, quia subsidiaria & generalis actio hæc, l. 3. de crim. fustio. & cessat, ubi alia datur, l. 1. in prin. & non fuit, & l. 1. Eleganter, 7. & l. cum a te, 2. 6. de dol. P. l. falsus creditor, 3. si quis nihil, de furt. in P. l. 2. Cod. de dol. potissimum cum ea famosa sit. l. 1. §. ait prator. de dolo in P. l. non debet, 12. eod. tit.

9. ¶ Rationes autem huius edicti, tres esse possunt. Prior, quod cum crimen dolus sit, oportuit circumcidi nocendi licentiam: & puniri, l. conuenire, de pactis dota. in P. l. ita vulneratus, ad legem Aquil. in P. Item 2. ne malicia, malis sit lucrosa. l. 1. & l. ne ex dolo, de dol. in P. l. verum, §. tempus, verfic. hoc quoque, pro socio. in P. l. non fraudantur, de reg. iur. l. hominem manda. in P. Et ne simplicitas sit bonis damnosa, §. sed quia, in 2. de fideicommiss. heredit. l. verum, §. tempus, pro socio, in P. Nec malitias hominum indugendum est. l. in fundo, de rei vind. P. Et inter bonos & graues, bona fide agere oportet, atque ex damno lucrum subire æquum non est. Caius l. itaque, 2. §. 1. de dol. in P.

10. ¶ Consideramus itaque in dolo res, circa quas dolus fit, personas, & quod geritur. In rebus, pro modicis summis uon dari actionem de dolo, placuit, vsque ad duos aureos. Vlpian. in l. si uoluminum, 1. 0. §. fin. & Paulus, in l. idem est, 11. §. seq. de dolo. in P. In aliis pro his actio datur quæ dolo facta sunt. l. 1. de dol. in P. l. confus. 28. de reg. iur. Vt si quis non restituit, quod potest restituere. l. si procuratore, §. dolo facti, manda. in P. Et generaliter, dolus committitur tam in contractibus, quam testamentis & legibus. l. 1. §. si de dolo mali except. lib. 44. tit. 4. Et vit negotium aliquod est tam bonum sanctumve, quod non sit expulsum doloſis hominum machinationibus: ut per singula ea persequi, non tam difficile, quam impossibile sit. Debet tamen qui de dolo agit, scire quæ in re circumscriptus sit, nec in tâto crimine vagari oportet: exigitque prator, ut comprehendatur, quid dolo malo factum sit. l. item exigui, 17. de dolo in P.

11. ¶ In personis notat Vlpianus, quibusdam non dari actionem de dolo aduersus certam: ut puta, liberis, & libertis, aduersus parentes & patronos: sed nec humili, aduersus eum qui dignitate excellit: non plebeio aduersus consularem: receptæ auctoritatis: non luxurioso aut prodigo, vel alias vili, aduersus hominem emendationis vitæ, sed in horum persona dicendum, in factum, & verbis temperandam, actionem dari, ut bonæ fidei mentio fiat. l. non debet, 12. de dol. in P. de patre & patron. in l. 2. de obseq. a liber. & liber. parent. & patron. præstan. lib. 37. P. tit. 15. l. 4. §. aduersus parentes, de dolo mali except. Quamuis aduersus heredes harum personarum possit dari, & heredibus earum, l. heredibus, 14. de dolo. P. dumtaxat, ut in aliis, in quantum de dolo ad eos peruenit. Vlpian. l. si plures, 18. §. 1. de dol. in P. In municipes quæ de dolo non datur actio: nisi si quid ad eos peruenit ex dolo eorum qui res administrant, l. sed si ex dolo, 1. 6. 1. de dolo, l. 1. de libert. vniuersita. nam & illi, ut de iurisdictione, de dolo suo conueniantur: d. l. sed si ex dolo, §. de dolo in P. Sic dominus de dolo procuratoris tenetur, in quantum ad illum peruenit, at procurator de dolo suo proculdubio tenetur in solidum. d. l. l. sed si ex dolo, §. item si quid. Nec in pupillum de dolo actio datur, nisi forte hereditario nomine conueniatur, vel si proximus pubertati sit: maxime, si locupletior ex hoc sit factus. l. hered. bus §. fin. de dol. in P. Et proinde in hac actione designari oportet, cuius dolo factum sit, & erga quem. d. l. sed si ex dolo, §. si.

12. ¶ Negotium porro, & quomodo actum sit, expedit in doli questione perpendere, ex substantia, & accidentibus modisque distinctionis, ut non immerito huic questioni & edicto, causæ cognitionem prator inferuerit. l. 1. & l. si oleum, 10. §. fin. de dolo in P. l. 2. C. eod. Nam qui iure suo utitur, non videtur dolo facere, l. non videtur, §. 6. de reg. iur. necis, qui iusto iudicis, cui parere decet, fecit. l. non videtur, 128. §. 1. de reg. iur. P. non si ius publicum sequatur, l. nihil consensus, 117. §. 1. eod. tit. de reg. iur. l. 1. si quis omiffa causæ testam. Cod. si consentientem & scientem fraudasse dicitur: non enim huic dici potest fieri dolo, vel fraude, l. nemo, 188. de reg. iur. l. de fideicommiss. 11. & l. cum donationis, 34. C. de transactio. l. 1. §. intelligatur, de edil. ed. in P. l. 1. §. fi. de actio. em. in P. cum simil. Inquirimus etiam, ut si magna causæ, & euidentis calliditas. l.

& eleganter, §. si. de dol. P. ¶ Et num dolus vtrique in ter negotium gerentes fiat: nam dolum dolo compensari & elidi placuit. l. domum, de contrahend. emtio. P. l. final. §. sed et si stipuler, de eo per quem facti erit quominus in iudic. siff. P. l. si duo, 37. de dolo, P. l. si ambo, de compensatio. P. Vt paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. viro & uxore, solu. mar. in P. l. cum par delictum, 197. de reg. iur. P. Quo fit, ut contra exceptionem doli mali, non detur doli mali replicatio, iniquumque visum est communi malitiam, petitori quidem præmio esse, ei vero, cum quo ageretur, pœnæ esse. Vlpian. in l. apud Celsum §. Marcellus, de dol. mali. ecce. in P. Quod intelligendum erit, quando dolus ex vtraque parte circa eandem rem commissus est: diuersam enim, si ego in vno negotio dolum tibi feci, tu mihi in alio. Nam tunc vterque nostrum pro dolo agere, sine compensationis d. li metu potest. Marcellus in l. colonus, 12. & Papinia in l. cum fundum, 18. de vi & vi arma. P. Vlpian. in l. quem admodum, 38. §. 1. de nox. a. actio. li. 9. P. tit. 4. Subinde ignorandum non est, compensationem hanc in delictis admitti priuatis: non autem in illis, quæ vindictam habent publicam. l. 2. §. si publico & l. si vxor, §. index, ad leg. lul. de adulter. in P. Siquidem compensatio non fit, nisi cum vero debitore. l. 1. & toto tit. de compens. in P. Qui autem dictum admittit publicum, obnoxius, & debitor est ratione pœnæ, reipublicæ, cuius interest delicta puniri. l. ita vulneratus, ad leg. Ag. in P. Et proinde compensari cum priuato crimen hoc non potest: sed vnumquemque pœnæ sui delicti parti oportet, & ex suo admisso forti subiicit cum, nec alieni criminis successor constituitur, l. crimen patrum, 26. de pœn. in P. l. sanctimus, Cod. eod. tit. neque delictorum concurrentia facit, ut alienius detur impunitus. l. nunquam, 2. de priuatis delict. in P. lib. 47. P. tit. 1. Perpendimus etiam modos emendandi dolum commissum, vel per viam actionis, vel exceptionis: nam interdum, ut paulo ante sup. ca. 1. 2. diximus, dolus dat causam contractui bonæ fidei, & ipso iure tunc corrumpit. l. eleganter, de dolo, & l. Iulianus, §. si quis colludere, de act. em. in P. l. in causis, 2. de minor. 25. annis P. l. iuris gentium, §. prator ait, de pact. P. In aliis autem stricti iuris, vel per exceptionem, vel per actionem dolus emendatur. l. dolo, Cod. de inutilib. stipulat. l. metum in magna, §. sed quod ait prator, de eo quod met. cau. læsus tamen dolo ei gere potest, nam velt contractum, vel negotium approbare vel improbare. l. qui nondum, de hered. vel actio. vendit. C. Is tamen qui commisit, nec allegare, nec improbare potest in proprium commodum. l. 2. §. verba itaque ad senatus con. Vellei. Quoties privilegium quod in negotio doloſo competere alioquin, dolo commisso amittitur. l. in actione. C. de transact. Porro ex eadem causâ proposita est doli exceptio ex qua & actio. l. 1. de doli. mali. except. Permittitur autem & replicatio de dolo, nunc per diuersum: olim tantum intra annum. l. fin. C. de dolo. Quamuis in factum actio, in quantum quis ex dolo consequitur perpetuo duret, & contra doloſum, & contra heredes. Vlpian. in l. que ritum, 31. §. fin. de peculio li. 15. P. tit. 1. in heredem, de dolo. in P. Singulare & illud est, exceptionem doli perpetuo durare: quia ea vti non possumus, nisi cum contra nos quis experitur. Contrarium autem in actione quæ potest opponi ad arbitrium agentis §. in l. que situm, 13. §. fin. in verbis statutum tempus, per l. pure §. si. de doli mali except. P. l. si pactum, 6. de exceptio. li. 8. C. tit. 36. Nec obest agenti vel excipienti de dolo, quod pacto dolus remissus sit futurus: nam pactum illud ratum non est, nec valet in vero dolo qui remitti nequit: quæquam de præsumto furro admitti possit, ut de vero præterito, l. si vnus §. illud, & ibi Paul. Castrensi, de pact. in P. l. in commodato commoda enim P. l. quidam decedens, 6. de admini. tut. P. Si quidem pacta, quæ delinquendi præbent causam, iure repudiantur. l. conuenire, de pact. dotali. P. l. alia causis, §. eleganter, solu. am. in P. Arque ideo in omni generali remissione, & approbatione negotii gelli, continetur exceptio doli mali. Scauol. in l. Pomponius, de nego. gest. lib. 3. P. tit. 5. l. Aurelio, 21. §. Caius, de l. heratio. lega. lib. 3. P. tit. 3. l. si quis ratione, 10. eod. tit. u. Modestinus in l. tres fratres, 36. de pact. in P.

De Mora. Cap. 14.

- 1 Continuat. & Mora quid.
- 2 Diuisio moræ & materia seu rei, & methodus dicendorum.
- 3 Quomodo interpellatione mora committitur, & de diuersis modis interpellandi.
- 4 Interpellatio vnica ad moram sufficit.
- 5 Mora creditoris quomodo, & quando committatur. Et de oblatione reali & verbali.